

Socialdemokratins latenta kris

Den svenska socialdemokratins vänstervridning sammanhänger inte primärt med den internationella vänsterströmningen och dess ideologiska effekter, hävdar sekreterare Anders Arfwedson i denna artikel. Han underbygger denna uppfattning bl a med analyser av den svenska politiken som franska socialister gjort. De anser att den svenska medelvägens politik uttömt alla möjligheter att vidareutvecklas och att den svenska socialdemokratin liksom hela det svenska samhället står inför en avgörande kris. Socialdemokratin har kommit så långt det går med fördelningspolitik, nu måste den välja sida. Anders Arfwedson pekar också på att socialdemokratin nu saknar ekonomiskt-politiskt manöverutrymme. Den söker vända uppmärksamheten från svårigheterna med »aktiv näringspolitik» och »ökad jämlikhet». Men det kommer inte att vara nog. Vi kan emotse en ökad vänstervridning, framhåller han, inte för att SSU driver på, utan därför att verkligheten ser ut som den gör.

Bland borgerliga politiker har man under flera år diskuterat frågan vart den svenska socialdemokratin är på väg. Man har regelmässigt betraktat den inre spänningen hos socialdemokratin som en strid mellan de »gamla pragmatikerna» och de »nya vänsterideologerna». Arbetarrörelsen har betraktats som en i grund och botten ganska avideologiserad, pragmatisk välfärdsrörelse, som genom yttre omständigheter råkat få löss innanför skjortan och därför börjat uppföra sig en smula konstigt. De vänstersocialistiska strömningar som nu finns inom socialdemokratin skulle alltså vara något egentligen väsensfrämmande som irriterar rörelsen, men som den tvingas tolerera och ta hänsyn till av valtaktiska skäl; att behålla den politiska makten är det primära, och om fortsatt maktställning kan köpas till priset av vissa eftergifter åt denna vänstersocialistiska minoritet, så bör eftergifterna göras.

Många borgerliga politiker har frågat sig hur länge socialdemokratin skall tolerera att på detta sätt låta sig styras av en artfrämmande svans, och om inte gränsen för eftergifter snart är nådd. Jag tror att man, om man ställer frågan så, är inne på ett villospår. Jag tror nämligen att orsakerna till »vänstervridningen» inom den svenska socialdemokratin primärt sammanhänger med andra omständigheter än den internationella vänsterströmningen och dess ideologiska effekter på socialdemokratin i Sverige, låt vara att denna strömning i hög grad underlättat vänsterorienteringen. I det följande skall jag försöka utveckla orsakerna till varför jag anser detta vara fallet.

Det kan ha sitt intresse att i det sammanhanget undersöka vad vissa utländska betraktare har att säga om den svenska politiska utvecklingen. Ett av de länder där diskussionen om svensk politik är som mest intensiv för närvarande är Frankrike. Det sammanhänger med att den eftergaullistiska regeringen under Pompidou och Chaban-Delmas som sin målsättning proklamerat »une société à la suédoise». Den franska regeringen har helt enkelt ställt i utsikt en målmedveten politisk strävan att omvandla Frankrike efter svenska principer. Svensk socialpolitik, svensk arbetsmarknadspolitik inte minst (som ju befinner sig på ljusårs avstånd från de kaotiska franska förhållandena), samförståndet mellan ett i huvudsak privatägt, kapitalistiskt näringsliv och en socialt medveten statsmakt, är därvid de viktigaste ingredienserna.

Det intressanta med diskussionen i Frankrike är, att det är de borgerliga kretsarna kring den nuvarande regeringen som satt upp Sverige som politisk förebild. De franska socialisterna däremot ser i svensk socialdemokrati ingen förebild. Det beror inte främst på deras principiella förakt för en socialism som definitionsmässigt inte är någon verklig socialism. De har tänkt igenom saken bättre än så. De anser helt enkelt att den svenska medelvägens politik har uttömt alla möjligheter att vidareutvecklas och att den svenska socialdemokratin liksom hela det svenska samhället står inför en avgörande kris. Man har i Sverige, med andra ord, kommit så långt man kan komma på den hit-

tillsvarande vägen. Nu måste man välja sida.

Rocards analys

Dessa tankar utvecklas bl a i en liten bok som nyligen utkommit i Frankrike i serien »Planète-Action» och som helt enkelt bär titeln »Le socialisme suédois». Boken består av en samling intervjuer, dels med svenska socialdemokrater som Tage Erlander, Ernst Wigforss m fl, dels med bl a franska socialistledare av olika schatteringar. De sistnämnda utvecklar sin syn på möjligheterna och önskvärdheten att överföra svenska principer till fransk politik. Ett av de intressantaste bidragen står socialistledaren från det franska PSU, Michel Rocard, för. Den bär titeln »Une crise latente» och innehåller en analys av den svenska socialdemokratins situation som – även om kritiken utgår från renodlat socialistiska ståndpunkter – har sitt intresse inte minst för svenska borgerliga politiker.

Michel Rocard analyserar situationen så här: Den svenska socialdemokratin har länge kunnat leva på traditionen från 30-talet då den, genom att tillämpa keynesianska teorier på den dåvarande samhälls-ekonomiska krissituationen, grundlade ett förtroende för sin förmåga att på reformistisk väg skapa fördelar för de breda lagren. Det kapitalistiska samhällets frukter har konsekvent omfördelats genom världens mest progressiva skattesystem, så att ständigt nya reformer kunnat genomföras till förmån för löntagarna. Men nu har det stadium nåtts då man inte kan gå vidare i riktning mot ytterligare omfördelning

av inkomster. Det finns inte längre möjligheter att utvinna något mera genom ingrepp i den kapitalistiska produktionsapparaten utan att denna apparat upphör att fungera enligt kapitalistiska principer och helt enkelt kollapsar.

Strävan att utjämna löneskillnaderna inom arbetarkollektivet genom den "solidariska lönepolitiken" kan inte drivas längre, utan att den kapitalistiska produktionsordningen hotas i sina grundvalar. De enorma åtaganden som staten gjort ifråga om socialpolitiska förpliktelser, medför nu ett allt hårdare skattetryck också för stora delar av socialdemokraternas egen väljarkår. Dessa inneboende motsägelser i den socialdemokratiska politiken ger nu upphov till okontrollerbara följder såsom tilltagande oro på arbetsmarknaden, vilda strejker, osv. Därmed äventyras välfärdspolitikens viktigaste bas, nämligen den internationellt ryktbara svenska arbetsfreden.

Rocards slutsats är, inte helt oväntat, att det svenska politiska systemet, långtifrån att vara ett eftersträvansvärt mål för Frankrike, företer anblicken av en hastigt annalkande kris. Antingen måste socialdemokraterna beträda den verkliga socialismens väg, eller också kommer makten att övergå till »högern», dvs till de borgerliga partierna.

Den aktiva näringspolitiken

Jag tror att Rocard, utan att nödvändigtvis ha rätt i sin slutsats, har analyserat den svenska situationen riktigt. Hotet mot den svenska socialdemokratin ligger inte främst i det faktum att den härbärgerar en svår-

tyglad vänsterfalang, utan däri att den saknar ekonomiskt-politiskt manöverutrymme. Det finns inte plats för nya sociala reformer av den typ som tidigare regelmässigt garanterade fortsatt väljarunderlag. Det »kapitalistiska näringslivet» kan inte avpressas större tributer utan vådliga konsekvenser för hela landet. De ledande inom partiet tror inte på socialismen i dess renodlade form, och därför är den vägen stängd. Samtidigt tynger traditionen från de gångna fyrtio årens framgångar.

Det finns en press på socialdemokratin att ständigt »flytta fram positionerna», att ständigt revidera formerna för samspelet mellan näringsliv och stat. Även i ett läge där intet mer står att vinna genom sådana reformer, måste illusionen av ständiga, välsignelsebringande positionsframflyttningar vidmakthållas. Så tillkom den »aktiva näringspolitiken».

Men den aktiva näringspolitiken löser inte huvudproblemet. Problemet med det krympande samhällsekonomiska manöverutrymmet kvarstår. Socialdemokratin har skaffat sig ett visst andrum genom den senaste skattereformen, som konstruerades för att skaffa staten väsentligt ökade skatteintäkter, samtidigt som den skulle ge illusion av att vara en skattesänkning för flertalet. Men det ekonomiska manöverutrymmet köps till priset av en alltmer hotad arbetsfred. Med femti- och sextiprocentiga marginalsatser t o m för stora industriarbetargrupper har man bäddat för allt mer svårlösta avtalsförhandlingar. Redan avtalsrörelsen 1970-71 kommer att bli utomordentligt svårhanterlig.

Jämlikhet — ej förbättring

Slagordet »Ökad jämlikhet» måste ses i det sammanhanget. Hittills har det socialdemokratiska jämlikhetsbudskapet mest betraktats från sin positiva sida. Man har tagit fasta på det löftesrika i en politik som lovar att göra större ansträngningar för de sämst ställda, de handikappade, de lågavlönade och de som på olika sätt är eftersatta. Man har mindre tagit fasta på att slagordet också rymmer krav på uppoffringar för alla de andra grupperna. Jag vet inte vilka överväganden som legat bakom satsningen på »jämlikhet». Men det måste utan tvekan vara lättare att klara 70-talets betydligt kärvare ekonomiska verklighet, när de kommande hårda tagen sätts in mot ett folk som bearbetats av en massiv jämlikhetspropaganda. Socialdemokraterna har utlovat jämlikhet — inte förbättringar för alla — och har därmed garderat sig.

Svårigheterna tornar alltså upp sig utan att socialdemokraterna vet hur de egentligen skall lösas. »Den aktiva näringspoli-

tiken» — utan effekt och mest en gest. Jämlikhetsparollerna och skattereformen — ett sätt att skaffa regeringen en viss respit. Och därutöver? Därutöver återstår endast det klassiska greppet att vända bort uppmärksamheten från svårigheterna genom att leta fram syndabockar. Eftersom den historiska metoden att starta krig inte längre är möjlig, återstår endast att söka fienden inom landet. Den fienden består, som vi vet, av landets företagare, av bankerna, av fastighetsägarna, av Victor Hasselblad och i största allmänhet av personer som tjänar mer än 50 000 om året (förutsatt att de inte tillhör rörelsen eller är sk kulturarbetare).

Valet den 20 september är nu över. Det blir fortsatt socialdemokratiskt maktinnehav, och jag tror att vi har att emotse en intensifierad »vänstervridning». Inte därför att SSU driver på, utan därför att verkligheten ser ut som den gör. Och när verkligheten inte stämmer med de socialdemokratiska önskemålen — så mycket värre för verkligheten.